

Szlovákia. A nagy menetelés

Túry Gábor

Szlovákia a közép-európai térségben második-ként, az újonnan csatlakozott országok közül negyedikként vezethette be az eurót 2009. január elsejétől. A gazdaságkutatók számára a legfontosabb tény azonban nem csupán a teljes EMU-tagság által nyújtott előnyök és hátrányok sora, hanem az, hogy északi szomszédunk a közös fizetőeszköz bevezetéséig a későn jövők igyekezetével komoly lemaradást hozott be. Az ország politikai és gazdasági téren értendő világgazdasági, illetve szűkebben vett európai re-integrációja a már sokszor emlegetett 1998-as politikai fordulattal kezdődött. Az 1998-as jobboldal vezette kormánykoalíciónak azonban a kabinetben belüli baloldali szövetségese miatt bizonyos reformok tekintetében meg volt kötve a keze. A bakszektor átalakítása, valamint a stratégiai vállalatok privatizációja megindult, de áttörésre csak a 2002-es tisztán jobboldali koalíció megalakulásakor adódott lehetőség. Az évtized végén történt politikai fordulat adta lehetőséget kihasználva az ország belépett az Észak-Atlanti Szövetségbe, majd ún. második körösként, a 2004-es csoporttal csatlakozott az Európai Unióhoz.

Már az 1998-as jobb és baloldali pártokat tömörítő kormányzat is az állami vagyon magánosítása, illetve újramagánosítása mellett határozta el magát. A gazdaság stimulálását, a munkahelyteremtést főként külső forrásból tervezte megteremtteni. Az addigi források elégtelenségét jól szemlélteti, hogy a térség országaihoz képest az évtized közepén Szlovákiában a külföldi működőtőke kumulált értéke egy-egy rosszabb magyar vagy cseh éves tőkeimportnak felelt meg. Egyes ágazatok, illetve vállalatok magánkézbe adása természetesen az ellenzék heves ellenállása mellett ment végbe, azonban az akkor még Mečiar vezette opposzió, addigi teljesítménye alapján, igen csekély társadalmi bázist tudhatott magáénak. Viszont a kormányzat mögött társadalmi támogatás állt, ami talán a legfonto-

sabb feltétele az átfogó reform megvalósításának.

A reformok másik igen fontos eleme a célok és intézkedések világos körvonalazása. A jobboldali pártok 2002-es választási kampányukban kiemelten kezelték az adóreform, az egykulcsos adórendszer megvalósítását. Az addigi progresszív adórendszert felváltó lineáris közteherviselés önmagában természetesen nem oldott meg mindent, de az átfogó adóreform és a világos gazdaságpolitika részeként ösztönzőként hatott a gazdaságra. Figyelembe véve, hogy az arányos közteherviselést, az átláthatóságot, a beruházás-ösztönzést, valamint a hatékonyság alapelvét kellett szem előtt tartaniuk, az egykulcsos adórendszer számos, a rendszer egyszerűsödését és kiszámíthatóságát megvalósító változtatásokkal párosult. Fontos célként szerepelt, hogy az új adórendszer fiskálisan semleges legyen, azaz a költségvetés bevételei ne csökkenjenek. Az első évben a rendkívül szigorú költségvetési korlát mellett nem csak a bevételek múlták felül a tervezett értéket; az előzetes terveknek megfelelően a terhelés a korábbi jövedelmekre rakódó adókról a fogyasztást terhelő adókra hárult. Az elmúlt években ugyan a két tételt terhelő adók mértéke kiegyenlítődést mutat, azonban ez a kibocsátás, valamint a reálbér növekedésének és nem utolsósorban az adóelkerülés csökkenésének tudható be. A fogyasztást terhelő adók relatív pozícióromlása a 2006-os politikai fordulatnak is köszönhető, mikor az új Fico-kabinet egyes alapvető élelmiszerek és a szociálisan indokolható fogyasztási cikkek esetében csökkentette az áfát.

Az adóreform nemcsak önmagában állította növekedési pályára az országot, hanem párosult az államháztartás gyökeres átalakításával is. Megvalósult a kiadási oldal reformja is, azaz a harmadik legfontosabb szempont figyelembevétele is megtörtént, miszerint a rendszer egyes elemei csak az egész átalakítása után működhetnek hatékonyan. Az állami újraelosztás radi-

kális mérséklése együtt járt a társadalombiztosítás reformjával is. A két pilléren, vagyis az egyéni számlákon realizált befizetéseken (tőkefedezeti rendszeren), valamint az állami felosztó-kirovó rendszeren alapuló biztosítás tehermentesíti a jövőben csökkenő bevételekkel és egyre növekedő kifizetésekkel szembenező állami egészségbiztosítási kasszát. A 2004-től bevezetett rendszerben fokozatosan emelkedik a nyugdíjkorhatár, 62 éves korig. Ugyanakkor lehetővé vált a korkedvezményes nyugdíj, változott a táppénz-biztosítási rendszer, és módosult a nyugdíj-valorizáció formája, mert az állami társadalombiztosítástól származó öregségi nyugdíj nagyságát ezután a ledolgozott munkaévek és az átlagkereset függvényében határozták meg.

A magántársaságok mint biztosítótársaságok belépése az egészségbiztosításba ugyancsak az államháztartás tehermentesítését szolgálta. Szerencsére a 2006-ban létrejött új koalíció nem váltotta be minden választási ígérését. De a rendszer fontos részét képező egészségügyi ellátásért fizetendő díjtételeket eltörölték, és a magán-biztosítótársaságok nyereségrátájának maximalizálására is sor került.

Az 1998-ban alakult kormány felismerte, hogy a kilencvenes évek végén az ország komoly átalakítások nélkül csak kényszerpályán mozog, ezért a megkezdett reformok részeként a társadalombiztosítást összehangolta a foglalkoztatáspolitikával. A kiadási oldalon a nyugdíj- és társadalombiztosítási rendszer átalakítása mellett a foglalkoztatáspolitikát, az adórendszerhez hasonlóan, elválasztotta a jóléti politikától, szakított az addigi kontinentális államszereppel, és felvállalta az angolszász rendszer egyes elemeit. A foglalkoztatási szabályokat és a segélyezés rendszerét úgy alakították át, hogy a munkaerőpiacon is a kereslet-kínálat szabályozzon, ami élénkíti a munkaerő keresleti és kínálati oldalát egyaránt. A befektetések növekedésével párhuzamosan, a munkakereslet bővülésével együtt, a kínálati oldalon is megjelentek a munkavállalók, és ez az elmúlt években nem csupán a munkanélküliség mértékének gyors csökkenését, de a foglalkoztatási arány növekedését is magával hozta.

*

Milyen eredményeket tudhat magáénak az ország? A munkanélküliség látványosan csökkent az elmúlt években, a gazdasági növekedés rekordmértékű volt, az ország exportteljesítménye soha nem látott mértékben javult, a fajlagos kibocsátás és az egy főre eső bruttó hazai termék értékei már a második éve haladják meg hazánkéit. Kiegyensúlyozott államháztartás, alacsony állami újraelosztás, vagyis az elvonás alacsony mértéke párosul a konszolidált állami szerepvál-

lással. A világgazdasági válságot az ország már a közös valutaövezet adta védelemben töltheti, a világméretű recessziót a 2009-es évben a lakosság a magas növekedési mutató következtében még nem érzi.

Beszélnünk kell azonban a kudarcokról és az ország előtt álló veszélyekről is. A munkanélküliség csökkenése regionálisan rendkívül szélsőségesen alakult. Nem csupán az ország keleti, de középső részén sem enyhült érezhetően. Emellett a munkanélküliek számának csökkenése részben a kivándorlással enyhült. Ma a hivatalos adatok szerint közel 180 ezer ember vállal tartósan vagy ideiglenesen az országon kívül munkát. Komoly gondot okoz továbbá, hogy a roma állástalanok aránya országosan nyolcvan százalékra tehető. Szlovákiában legalább 350-400 ezer roma él, s körükben is számottevő a kivándorlás.

A növekedés szerkezete egyoldalú, főként a járműgyártás és a hozzá kapcsolódó ágazatok kibocsátásból származik. A három autógyár termelése meglehetősen diverzifikált, és ez dekonjunktúra bekövetkeztekor tompítaná a kibocsátás visszaesését, de egy ilyen mértékű világgazdasági válság esetében, mellyel most nézünk szembe a kilátások meglehetősen kiszámíthatatlanok. Az exportteljesítménnyel hasonló a helyzet, a kivitel egynegyedét a három autógyár termelése adja. Mindemellett nemcsak vertikálisan, de földrajzilag is egyenetlenül oszlik meg a gazdasági teljesítmény Szlovákiában. A termelés ugyanis az ország nyugati felében összpontosul. Mind az ingázó munkavállalók, mind pedig a nagy gyárak beszállítói esetében a távolság meghatározó tényező, így a fejlesztés földrajzi kiterjesztésének lehetősége erősen korlátozott maradt. A nagy gyorsforgalmi hálózatok kiépítésének elképzelése nem a racionalitás talaján nyugszik. Az erőltetett tempóban épülő, az északi országrészben futó nyugati-keleti folyosó nyomvonala és határidőre történő befejezése erős kételyt ébreszt a szakemberekben.

Hogy Szlovákia a nagy menetelés árán bizonyos tekintetben behozta, sőt elhagyta a szomszédos országokat, az tény. Az viszont kérdéses, hogy a fejlődés társadalmilag és térbelileg hogyan oszlik el, és a válság közepette az országnak milyen problémákkal kell majd szembenéznie, milyen további reformok meghozatalára lesz szüksége.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról